

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ЗАШТИТНИК ГРАЂАНА
412-114/20
Београд

Заштитник грађана
Zaštitnik građana

дел. бр. 42291 датум: 30. децембар 2020. год.

НАЦИОНАЛНИ МЕХАНИЗАМ ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ
МОНИТОРИНГ УСТАНОВА У КОЈИМА СЕ НАЛАЗЕ ЛИЦА ЛИШЕНА СЛОБОДЕ
МОНИТОРИНГ ПОЛИЦИЈСКИХ УПРАВА И СТАНИЦА
ПРАЋЕЊЕ ПОСТУПАЊА ПРЕМА ДОВЕДЕНИМ И ЗАДРЖАНИМ ЛИЦИМА

Извештај о посети
Полицијској управи за град Београд

Београд, децембар 2020. године

МАНДАТ НАЦИОНАЛНОГ МЕХАНИЗМА ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ

Законом о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни или поступака¹ прописано је да Национални механизам за превенцију тортуре (НПМ) обавља посете установама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе, у циљу одвраћања државних органа и службених лица од било каквог облика мучења или било ког другог облика злостављања, као и ради усмеравања државних органа ка стварању смештајних и осталих животних услова у установама у којима се смештају лица лишена слободе у складу са важећим прописима и стандардима.

НПМ има право: на несметан, ненајављен и свакодобан приступ свим установама и свим просторијама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе; да насамом разговара са тим лицима и са службеним лицима, која су обавезна да сарађују тим поводом, као и са свим осталим лицима која могу имати информације значајне за поступање према лицима лишеним слободе; на приступ свој документацији која се односи на та лица; да надлежним органима даје препоруке у циљу побољшања начина поступања према лицима лишеним слободе и унапређења услова у којима се она задржавају или затварају. По обављеним посетама, НПМ сачињава извештаје које доставља посећеним установама. Након тога, НПМ одржава стални дијалог са посећеном установом, као и органом у чијем је саставу та установа, у циљу отклањања утврђених недостатака који могу довести до појаве тортуре, нељудског или понижавајућег поступања.

У члану 2а Закона одређено је да Заштитник грађана обавља послове НПМ и да у обављању тих послова сарађује са омбудсманима аутономних покрајина и удружењима чијим је статутом предвиђени циљ удруживања унапређење и заштита људских права и слобода, у складу са законом.

У институцији Заштитника грађана формирана је посебна организациона јединица Одељење националног механизма за превенцију тортуре, која обавља стручне послове НПМ.

Заштитник грађана и Покрајински омбудсман АП Војводине су потписали Меморандум о сарадњи у обављању послова НПМ,² којим је предвиђено је да ће Покрајински омбудсман активно учествовати у посетама мониторинг тима НПМ установама у којима су смештена лица лишена слободе, а које се налазе на територији АП Војводине.

На основу спроведеног јавног позива,³ Заштитник грађана је изабрао удружења са којима ће остваривати сарадњу у обављању послова НПМ, и то: Комитет правника за људска права, Виктимолошко друштво Србије, А11 – Иницијатива за економска и социјална права, Центар за интеграцију младих, Хелсиншки одбор за људска права у Србији и Одбор за људска права Ваљево.

---

¹ "Сл. лист СЦГ – Међународни уговори", бр. 16/05 и 2/06 и "Сл. гласник РС – Међународни уговори", бр. 7/11.

² Потписан 12. децембра 2011. год.

³ Објављен на интернет страници Заштитника грађана 4. јуна 2020. год.

ОСНОВНИ ПОДАЦИ О ПОСЕТИ

УСТАНОВЕ	Полицијска управа за град Београд (полицијске станице: Нови Београд, Стари град, Вождовац, Савски венац, Звездара, Палилула, Чукарица и седиште ПУ за град Београд) Окружни затвор у Београду
ВРЕМЕ	октобар – децембар 2020. године
ОСНОВ	Послови НПМ, у складу са чл. 2а Закона о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака
ЦИЉ	Одвраћање органа јавне власти и службених лица од било каквог облика злостављања или мучења, као и њиховог усмеравања на стварање услова и поступање према лицима лишеним слободе у складу са важећим прописима и стандардима, све у циљу превенције тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака
ВРСТА	Тематска
НАЈАВА	Посете свим полицијским станицама су биле ненајављене, посета Окружном затвору је била најављена
ПОСЕТЕ ОБАВИО	Заштитник грађана, у сарадњи са удружењем Комитет правника за људска права (YUCOM)
САСТАВ ТИМА	Вођа тима: др Наташа Тањевић, заменица Заштитника грађана и руководиоца НПМ Чланови тима: Марко Анојчић, Стручна служба Заштитника грађана / Одељење НПМ Ивана Босиљчић, Стручна служба Заштитника грађана Маја Јовић, Стручна служба Заштитника грађана / Одељење НПМ Тамара Благојевић, Стручна служба Заштитника грађана / Одељење НПМ Драгиша Ћалић, YUCOM Теодора Томић, YUCOM Кристина Тодоровић, YUCOM Катарина Тоскић, YUCOM др Снежана Павлекић, YUCOM

САРАДЊА СЛУЖБЕНИХ ЛИЦА СА ТИМОМ НПМ

Службеници свих посећених установа су остварили пуну сарадњу са НПМ и омогућили му да оствари свој мандат. Члановима тима су пружене све тражене информације и омогућен им је приступ просторијама, увид у документацију и ненадзирани разговори са доведеним, задржаним и притвореним лицима.

Професионално поступање службеника током посете НПМ представља пример добре праксе у поступању, у складу са законом предвиђеном обавезом сарадње органа са НПМ.

ТОК ПОСЕТЕ

НПМ је посетио Окружни затвор у Београду 28. октобра 2020. године, где је разговарао са преко 20 притвореника који су у претходном периоду примљени у Завод на околности поступања полиције током њиховог хапшења, саслушавања, полицијског задржавања, као и начина обављања првог лекарског прегледа у Заводу. Такође, НПМ је извршио и увид у документацију о првим лекарским прегледима појединих притвореника.

Потом је од 17. новембра до 15 децембра 2020. године обавио посете полицијским станицама, и то ноћне посете седишту ПУ за град Београд, ПС Палилула, ПС Савски венац и ПС Чукарица, док су посете ПС Нови Београд, ПС Стари град, ПС Звездара и ПС Вождовац обављене у раним јутарњим часовима. У свим посетама НПМ је у циљу праћења поступања према доведеним и задржаним лицима обављао ненадзиране разговоре са лицима која су се у тренутку посете налазила у просторијама за задржавање, као и разговоре са полицијским службеницима у Дежурној служби о поступању полиције према задржаним лицима, односно начину остваривања права задржаних лица у првим сатима лишења слободе и током задржавања. Након тога, НПМ је извршио увид документацију о задржавању. У свим посећеним полицијским станицама, осим у ПС Палилула и ПС Чукарица, затечена су лица на задржавању.

1. ОБАВЕШТАВАЊЕ О ПРАВИМА И ДОКУМЕНТАЦИЈА

НПМ је уочио да се документација о задржаним лицима у великој мери уредно води, те да предмети задржавања садрже обавештење о правима, одлуку о задржавању, потврде о привремено одузетим и враћеним предметима и записник о задржавању. У појединим полицијским станицама, међу овом документацијом се налазе и извештаји о примени полицијских овлашћења.

НПМ на овом месту посебно похваљује поступање ПС Стари град, имајући у виду чињеницу да начин на који се води евиденција која је везана за остваривање права задржаних лица представља пример добре праксе.

Лица се обавештавају о својим правима усмено, приликом довођења у полицијску станицу, а потом и писмено, уручивањем писменог информатора о правима доведених и задржаних лица. НПМ је налазио писмене информаторе чији су пријем задржана лица потписом потврдила, односно на којима је полицијски службеник констатовао да је лице одбило да потпише. НПМ је прегледао већи број предмета задржавања у свакој посећеној станици и само у незнатном броју случајева нису пронађени ови информатори, или су затечени информатори који нису били потписани нити је назначено да су лица одбила да их потпишу и зашто. У односу на налазе из претходне посете ПС Звездара, када је НПМ утврдио да се у предметима задржавања у кривичном поступку налазе само права задржаних, а не и права доведених лица, **НПМ је сада утврдио да се у предметима налазе и права доведених и права задржаних лица, што похваљује.**

Полицијски службеници ПС Стари град и ПС Савски венац, уколико лице одбије да потпише обавештење о правима, поред писменог констатовања да је одбило да потпише, наводе и разлоге које је за то изнело лице. Поред тога, у ПС Савски венац у једном предмету се налазила и службена белешка полицијског службеника о разлозима за одбијање потписивања, а у предметима у ПС Стари град, ПС Нови Београд и ПС Чукарица, на образцу обавештења о правима, поред навођења да је лице исто одбило да потпише, у напомени је навођено да је усмено поучено о правима. С тим у вези, **НПМ похваљује праксу коју је уочио у наведеним полицијским станицама.**

Када је реч о странцима, један предмет о задржавању страног држављанина у седишту ПУ за град Београд је садржао печат судског тумача, оверен на обавештењу о правима и решењу о задржавању. У ПС Савски венац, у задржавањима у прекршајном поступку су затечена потписана обавештења о правима на енглеском језику, а у кривичном поступку на српском језику, али су права лицима саопштavana помоћу тумача/преводиоца. Ипак, на појединим актима није било потписа или печата тумача. У ПС Стари град се у време посете налазило један задржани странац, који је добио обавештење о правима на енглеском језику, који му није матерњи. Тиму НПМ је навео да се служи помало и српским језиком, те да је о правима и усмено обавештен.

Одлуке о задржавању се уручују задржаним лицима убрзо по отпочињању задржавања и садрже поуку о праву на жалбу. Оне садрже потпис задржаног лица да су примила одлуку или констатацију полицијског службеника да је лице одбило да потпише. На свим решењима о задржавању у кривичном поступку које је НПМ прегледао су стајали и подаци о браниоцу задржаног. У ПС Чукарица су међу документацијом пронађени и подаци о жалби против решења о задржавању у кривичном поступку, које су поднели браниоци по службеној дужности. Жалбу бранилац предаје полицијском службенику, који је уз пропратни акт одмах односи дежурном судији, у било које доба дана или ноћи. У предметима се чува пропратни акт са потврдом пријема у суду.

У неколико случајева у ПС Звездара и ПС Вождовац почетак задржавања није рачунат од момента када је лице лишено слободе.⁴ Тако, у једном случају у ПС Звездара довођење је примењено у периоду од 17:40 до 18:00, а почетак задржавања се рачунао од 19:30, док је у ПС Вождовац једно лице искључено из саобраћаја у 21:23, а почетак задржавања је 21:50, друго лице је лишено слободе у 23:56, а задржавање се рачунало од 01:10.

Потврде о привремено одузетим и враћеним предметима су затечене у свим предметима задржавања, потписане или са знаком да је лице одбило да потпише. Ове потврде су садржале податке о одузетим предметима на основу којих је могуће индивидуализовати предмет, осим у једном случају у који је извршен увид у ПС Савски венац, где је у потврди наведено "личне ствари". Од полицијских службеника је добијено образложење да се ради о торби пуној одевних предмета и да у тим случајевима не пописују сваки предмет јер би то одузело пуно времена.

Осим у неколико случајева, записници о задржавању су свеобухватни и садрже детаљне податке о поступању према лицу током трајања задржавања. У ПС Савски венац,

---

⁴ Правилник о полицијским овлашћењима ("Сл. гласник РС", бр. 41/19), чл. 32: Време задржавања лица се рачуна од момента започињања примене полицијског овлашћења довођење када су се стекли услови за задржавање у прекршајном поступку, односно од момента хапшења или одазивања на позив када су се стекли услови за задржавање у кривичном поступку.

службеници повремено обилазе задржана лица али те податке о обиласцима не уносе увек у записник. У ПС Звездара се евидентира извођење лица из просторије, али не и зашто и где су извођени. Полицијски службеници су образложили да се ради о извођењима ради оброка или одвођења на здравствени преглед. У ПС Вождовац у једном записнику није било података о обиласцима лица, а у два записника да су полицијски службеници лице обишли једном, иако су се на задржавању налазили дуже од 35 сати. У ПС Нови Београд у појединим записницима такође нису евидентирани обиласци лица, иако их, према наводима полицијских службеника, као и затеченог задржаног лица, редовно обилазе. У ПС Палилула поједини записници нису садржали податке о обедувању иако су на задржавању били дуже од 11, односно 17 сати, а у случају лица које је било задржано око 20 сати био је уписано да је једном обедовало. Тиму НПМ је објашњено да је то последица чињенице да просторије у ПС Палилула нису у употреби и да полицијски службеници ове ПС оброке за задржана лица морају прво да преузму из ресторана на другом крају града, па потом да носе у полицијску станицу у којој се лице налази. Са друге стране, у седишту ПУ су од претходне посете НПМ полицијски службеници започели са уношењем података о обиласку лица – време обиласка и напомене.

Уочени су недостаци и могућности за унапређење поступања у погледу потписивања документације о задржавању од стране задржаних лица. У скоро свим станицама када лица одбију да потпишу документацију, то се само констатује, без образложења зашто је потпис изостао. У Извештају Европског комитета за спречавање мучења и нечовечног или понижавајућег поступања и кажњавања (ЦПТ) о посети Србији из 2017. године, Комитет је заузео став да када је из различитих разлога (нпр. заплењене личне ствари, обавештавање о правима и остваривање тих права или одрицање од тих права; могућност да се обавести блиски сродник или треће лице), потребан потпис задржаног лица, непостојање потписа се мора ваљано објаснити.⁵ **Као пример добре праксе, НПМ истиче да се у ПС Стари град, уколико лице одбије да потпише записник, поред писменог констатовања да је одбило наводи и разлог који је изнело, на пример незадовољан зато што је ухапшен или да не жели да наведе разлог.**

Поред тога, у једном предмету у ПС Вождовац није затечен писмени примерак записника о задржавању, док у ПС Палилула записници о задржавању у кривичном поступку нису били потписани, а према наводима полицијских службеника потписани примерци би требало да се налазе у полицијској станици у којој је обављено задржавање.⁶ У ПС Чукарица, у случајевима задржавања у кривичним поступцима, ако је одређено задржавање у другој полицијској станици, а лице је боравило у ПС Чукарица, комплетна документација се налази у полицијској станици која је одредила задржавање. Међутим, ако је задржавање одредила ПС Чукарица, а лице боравило у другој станици онда се потпуна документација налази у тој станици, па су информатори о правима и записници о задржавању затечени непотписани. Очигледно је да потреба да се задржана лица воде на задржавање у друге полицијске станице, чему су разлози реновирање или попуњеност просторија за задржавање у тим станицама, ствара организационе проблеме због којих долази до овога. НПМ очекује да ће се завршетком радова на адаптацији просторија у свим полицијским станицама у оквиру ПУ за град Београд то превазићи.

⁵ Србија: Посета 2017, ЦПТ/Инф (2018) 21, пар. 39.

⁶ У тренутку посете, просторије за задржавање у ПС Палилула нису биле у употреби.

Одлуку о задржавању и информатор о правима лица су могла да држе код себе током трајања задржавања. Исти је случај и са потврдом о привремено одузетим предметима, осим праксе која је уочена у ПС Вождовац да потврда стоји међу одузетим стварима и према службеним наводима уручује се задржаном по истеку задржавања. Записници о задржавању се не уручују задржаним лицима по истеку задржавања.⁷

Још један пример добре праксе је уочен у ПС Вождовац, где су се међу документацијом о задржавању у прекршајном поступку налазила и обавештења потписана од стране задржаних лица којима су обавештена коме могу да се обрате у случају да је дошло до непрофесионалног понашања полицијских службеника приликом задржавања.

1.

ПРЕПОРУКА

ПУ за град Београд ће предузети мере:

- да сва задржана лица буду обавештена о својим правима уручивањем писаног обавештења, на језику који разумеју;
- да се у записник о задржавању уносе подаци о свим активностима које су преузете према задржаном лицу и остваривању његових права;
- да се задржаним лицима омогући да комплетну документацију о задржавању држе код себе током задржавања, као и да им се по истеку задржавања уручује примерак записника о задржавању;
- да уколико задржана лица одбију да приме/потпишу документацију о задржавању, то буде констатовано на акту који су одбили да приме/потпишу, уз образложење које је задржано лице за то дало;
- да се задржавање лица рачуна од момента када је лице лишено слободe: од момента започињања примене полицијског овлашћења довођење, односно од момента хапшења или одазивања на позив.

2. ОБАВЕШТАВАЊЕ БЛИСКОГ ЛИЦА

Доведена и задржана лица остварују право на обавештење треће особе тако што полицијски службеници обављају телефонски позив или лице само зове са службеног или личног телефона, у присуству полицијских службеника. Уколико полицијски службеници обавештавају блиску особу задржаног лица, то раде или у његовом присуству или о томе обавесте задржаног.

Задржана лица често не желе икога да обавесте, што се углавном констатује у записнику. У ПС Звездара у већини записника о задржавању у прекршајном поступку није назначено да ли је неко обавештен, за шта је добијено образложење да се те информације уписују само уколико задржано лице користи то право, па ако је информација о томе изостала, то значи да није желео да икога обавести.

⁷ Правилник о полицијским овлашћењима, чл. 38: О задржавању лица полицијски службеник сачињава записник о задржавању лица, који садржи податке прописане у члану 111. овог правилника. Записник о задржавању лица потписује полицијски службеник који је лице задржао и задржано лице. **Примерак записника се уручује задржаном лицу.** Ако задржано лице одбије да прими примерак записника или одбије да га потпише, полицијски службеник ће о томе сачинити забелешку на записнику.

У већини посећених полицијских станица, време остварења тог контакта се не уписује у записник о задржавању, већ само име и презиме обавештеног лица и напомена о односу са лицем лишеним слободе (ћерка, отац, мајка...).

НПМ сматра да је време обавештавања блиске особе потребно констатовати због захтева да ово право буде гарантовано од самог почетка полицијског притвора, уз изузетке који би требало да буду јасно дефинисани и строго временски ограничени, а њихова примена пропраћена одређеним мерама заштите.⁸ У препорукама које ЦПТ упућује земљама ради пуног поштовања права на обавештење треће особе, ЦПТ захтева да се предузму ефективне мере да се лицима лишеним слободе од стране полиције системски омогућава право да обавесте блиског рођака или другу трећу страну о својој ситуацији, већ од самог почетка њиховог лишења слободе (тј. од тренутка када су дужни остати у полицији), као и да се остваривање овог права увек евидентира у писаној форми, са навођењем тачног времена обавештавања и особе која је обавештена.⁹

У ПС Стари град, НПМ је увидом утврдио да се у записницима о задржавању наводи и време када је блиска особа обавештена о задржавању и да је то увек време непосредно након почетка задржавања. На пример, у једном записнику је констатовано да је лице задржано од 11:25, а да је о томе обавестило своју мајку у 01:30. **НПМ похваљује описано поступање ПС Стари град и указује на потребу да наведена добра пракса буде усвојена у свим полицијским станицама тако да се поред имена члана породице или другог блиског лица које је обавештено о задржавању лица увек наводи и време обавештавања. Такође НПМ је током посете седишту ПУ, у једном записнику о задржавању затекао податак о времену када је блиска особа обавештена о задржавању и изражава очекивање да ће полицијски службеници наставити са овом праксом.**

Лица задржана у кривичном поступку често о свом задржавању желе да обавесте само браниоца, што се такође констатује у записнику. Додатно, у седишту ПУ је уочена и напомена да је бранилац обавестио породицу задржаног. У ПС Вождовац и ПС Чукарица у неколико предмета, односно записника о задржавању било је уписано да лица желе да обавесте члана породице, али не и подаци да ли је и ко обавештен и када.

2.

ПРЕПОРУКА

ПУ за град Београд ће предузети мере да се у записнике о задржавању уносе сви релевантни подаци о обавештавању блиске особе задржаног лица о времену и месту његовог задржавања, а нарочито:

- да ли је и ко обавештен о времену и месту задржавања;
- време обавештавања блиске особе;
- податак о томе да задржано лице није желело да се обавести блиска особа.

⁸ Стандарди ЦПТ: Нови стандарди ЦПТ у погледу полицијског притвора, ЦПТ/Инф (2002) 15, пар. 43.

⁹ Бугарска: Посета 2017, ЦПТ/Инф (2018) 15, пар. 31.

3. ПРАВО НА ЛЕКАРСКИ ПРЕГЛЕД

Доведена и задржана лица се прегледају од стране лекара на лични захтев или уколико полицијски службеници уоче повреду или из других разлога сматрају да је лицу неопходна медицинска нега. Позива се Градски завод за хитну медицинску помоћ, а прегледи се обављају испред или у просторији, или у за то намењеној просторији (седиште ПУ) или другим службеним просторијама у полицијској станици (ПС Палилула и ПС Савски венац).

У највећем броју посећених полицијских станица полицијски службеници увек присуствују лекарском прегледу, јер према њиховим наводима медицинско особље то захтева, али ту чињеницу и своје присуство писмено не констатују. **НПМ похваљује поступање полицијских службеника у седишту ПУ за град Београд, с обзиром на то да у записнике о задржавању уносе податак о томе да су присуствовали лекарском прегледу на захтев лекара.**

НПМ сматра да не постоје увек разлози за присуство полицијских службеника лекарским прегледима задржаних лица, као и да када је њихово присуство неопходно, потребно је обезбедити поверљивост лекарског прегледа.

Извештаји о лекарским прегледима се по правилу дају задржаном лицу и не одлажу се у предмете о задржавању. У записник се уноси време и разлог обављања прегледа, број протокола и име лекара. Ипак, у неколико предмета задржавања је пронађена медицинска документација, са дијагнозама и другим медицинским подацима који нису од значаја за поступање према задржаном лицу од стране полицијских службеника током трајања задржавања: у два предмета задржавања у ПС Нови Београд и једном предмету у ПС Палилула. У ПС Савски венац, задржано лице је пар сати пре посете НПМ имало лекарски преглед на његов захтев, а на столу у канцеларији полицијског службеника ја затечен извештај о лекарском прегледу. Тим НПМ је добио образложење да ће му ускоро уручити овај извештај.

Уколико здравствено стање то захтева, задржана лица се воде у здравствене установе на додатне прегледе. Овим прегледима такође увек присуствују полицијски службеници.

У појединим случајевима у записницима је констатовано да је задржано лице по одобрењу јавног тужиоца одведено до свог стана како би узео терапију (ПС Вождовац), односно да му је донета терапија од куће (седиште ПУ).

3.

ПРЕПОРУКА

ПУ за град Београд ће обезбедити да приликом лекарских прегледа доведених и задржаних лица полицијски службеници поступају на следећи начин:

- полицијски службеници неће присуствовати лекарским прегледима лица, осим ако то затражи лекар;
- полицијски службеници су дужни да лекара упозоре на све безбедносне аспекте од значаја за доношење одлуке о присуству немедицинског особља лекарском прегледу;
- у случајевима када лекар затражи да полицијски службеници присуствују лекарском прегледу лица, прегледу ће присуствовати полицијски

службеници истог пола ког је и лице које се прегледа и биће присутни тако да не могу да чују разговор између лекара и лица;

- лицима ће се омогућити да код себе држе медицинску документацију, ова документација неће стајати код полицијских службеника и информације о здравственом стању лица ће бити доступне искључиво здравственим радницима ради остваривања законом утврђених надлежности и лицу;
- изузетно, информације о здравственом стању лица ће бити доступне полицијским службеницима само уколико је то од значаја за поступање према њима и у мери неопходној за обављање њиховог посла: мишљење лекара о томе да ли је лице у здравственом стању које дозвољава да буде задржано и да ли му је током задржавања потребна посебна пажња или нега (нпр. терапија, посебна исхрана или слично);
- полицијски службеници ће у документацију о доведеним и задржаним лицима уносити податке о пруженој лекарској помоћи и евентуалном присуству лекарском прегледу и разлозима за то.

4. ПРИСТУП БРАНИОЦУ

Сва лица задржана у кривичном поступку су имала браниоца, било по избору или постављеног по службеној дужности, што је и констатовано у решењима о задржавању. Могу позвати свог браница, што се обавља у фази боравка лица у просторијама криминалистичких инспектора, а накнадно се евидентира у записнику о задржавању. Уколико немају свог адвоката, одређује им се бранилац по службеној дужности позивањем Кол центра Адвокатске коморе. У решењима су наведена имена бранилаца, са назнаком да ли су ангажована по службеној дужности, печатом и потписом адвоката и временом пријема решења.

Лица задржана у прекршајном поступку или у складу са прописима о безбедности саобраћаја су била поучавана о праву да ангажују браниоца. По правилу, они ово право не користе током задржавања.

Неколико притворених и задржаних лица са којима је НПМ обавио разговоре су навела да су давала изјаве полицијским службеницима без присуства бранилаца, а неколико њих да нису имали консултације са браниоцима пре саслушања или давања изјава. Провером у документацији утврђено је да је и за њих у решењима у задржавању евидентирано да имају браниоца, неки од њих и изабраног браниоца, за поједине је констатовано да су о свом задржавању желели да обавесте само браниоца и за све њих да у полицији нису саслушавани. Према наводима криминалистичких инспектора они ретко саслушавају лица којима је одређено задржавање, већ то чини јавно тужилаштво. Саслушавају по налогу тужилаштва и то ако се ради о лакшим кривичним делима или ако је лице позвано у полицијску станицу ради саслушања у својству осумњиченог.

НПМ је утврдио и да се у документацији налазе писмена обавештења о правима доведеног/задржаног/ухапшеног лица (међу њима и право да узме браниоца који ће присуствовати саслушању).

Могућност да лица која полиција лиши слободе имају приступ адвокату представља основни механизам заштите од злостављања. Постојање те могућности имаће за последицу да оне који би хтели да злостављају лица лишена слободе одврати од такве

намере. Адвокат је такође у добром положају да предузме одговарајуће кораке уколико до злостављања дође.

Према ставу ЦПТ, да би право на приступ адвокату у потпуности било делотворно, оно треба да буде зајемчено од самог почетка лишавања слободе. Заправо, ЦПТ је у више наврата утврдио да је период непосредно након лишавања слободе време када је ризик од застрашивања и физичког злостављања највећи.

Право на приступ адвокату током полицијског задржавања мора да подразумева и право на поверљив разговор са адвокатом. Од јасне је суштинске важности да адвокат буде у непосредном, физичком присуству лица лишеног слободе, с обзиром на то да се то сматра механизмом заштите од злостављања (за разлику од средства обезбеђивања праведног суђења). То је једини начин да се изврши тачна процена физичког и психичког стања дотичне особе. Исто тако, ако разговор са адвокатом није поверљив, притворено лице се можда неће осећати слободно да открије како се с њим поступа.

Право на приступ адвокату такође би требало да подразумева и право на присуство адвоката током било каквог испитивања од стране полиције, а адвокат треба да буде у могућности да интервенише током испитивања. Наравно, то не би требало да спречи полицију да одмах почне са испитивањем лица лишеног слободе које је искористило своје право на приступ адвокату, чак и пре него што адвокат стигне, ако је то оправдано изузетном хитношћу самог случаја. То такође не би требало да искључи замену адвоката који омета правилно вођење испитивања. Без обзира на то, у таквим ситуацијама полиција би касније требало да буде одговорна за своје поступке.¹⁰

5. УСЛОВИ БОРАВКА У ПРОСТОРИЈАМА ЗА ЗАДРЖАВАЊЕ

У свим посећеним станицама услови боравка у просторијама за задржавање су били добри, просторије су затечене у уредном стању у погледу хигијене и уопште услова за боравак у њима. Осим у ПС Палилула,¹¹ просторије у свим посећеним полицијским станицама су и недавно реновиране.

НПМ похваљује Министарство унутрашњих послова у погледу активности које су предузете у циљу унапређења материјалних услова у просторијама за задржавање у ПУ за град Београд, с обзиром на чињеницу да су у посећеним полицијским станицама просторије за задржавање адаптиране у складу са важећим прописима и стандардима.

Просторије у ПС Савски венац, седишту ПУ и ПС Вождовац НПМ је раније ове године обишао и описао у извештајима о тим посетама.¹²

У ПС Нови Београд, постоје укупно 4 просторије за задржавање капацитета за 11 лица: једна просторија за смештај једног задржаног лица, две просторије за смештај по три

¹⁰ Стандарди ЦПТ: Приступ адвокату као начин спречавања злостављања, ЦПТ/Инф (2011) 28, пар. 18, 19, 23. и 24.

¹¹ У тренутку посете, реновирање просторија у ПС Палилула је било завршено, али оне још нису почеле да се користе јер је било потребно још обезбедити душеке и друге ствари. Ради се о две просторије са по три лежаја.

¹² Извештај о посети Полицијској станици Вождовац бр. 412-71/20 од 10. августа 2020. год, Извештај о посети Полицијској станици Савски венац бр. 412-70/20 од 24. августа 2020. год. и Извештај о посети Полицијској управи за град Београд – седиште бр. 412-112/20 од 25. децембра 2020. год.

задржана лица и једна просторија за смештај четири задржана лица. Обиласком просторија утврђено је да су чисте и загрејане.

У просторијама за задржавање се налази дугме за позивање полицијских службеника које је у функцији, видео надзор који је инсталиран у просторији тако да не покрива мокри чвор, а на зиду код улазних врата у сваку просторију за задржавање налази се обавештење да је просторија под видео надзором на српском и енглеском језику. У просторији дежурног полицијског службеника налази се монитор са ког се могу визуелно опажати просторије, а оне су опремљене и аудио надзором, па се може чути и разговор. Осветљеност просторија је адекватна, као и њихова проветреност.

У ПС Звездара просторија, површине око 12 m² се састоји од два лежаја и делимично преграђеног мокрог чвора, површине око 1 m². Просторија има природно и вештачко осветљење, грејање, тастер и интерфон за комуникацију са полицијским службеницима и видео надзор, који не покрива мокри чвор и чији се снимци чувају 30 – 35 дана. Обавештење о видео надзору је истакнуто споља, на зиду код врата. У малом ходнику испред просторије се налази орман за одлагање привремено одузетих предмета и кутија са прибором за прву помоћ.

видео надзор над просторијом за задржавање у ПС Звездара

У ПС Чукарица просторија има три лежаја, а њена површина је 16 m². Мањим преградним зидовима су одвојени чесма и тоалет, површине око 1 m². Просторија има природно и вештачко осветљење, грејање, тастер и интерфон за комуникацију са полицијским службеницима и видео надзор, две камере које не покривају мокри чвор и чији се снимци чувају 30 дана. Обавештење о видео надзору је истакнуто и унутар просторије и споља. Камере покривају и ходник испред просторије, по једна камера са обе стране ходника. Испред просторије се налази орман за одлагање привремено одузетих предмета.

просторија за задржавање у ПС Чукарица

НПМ би желео да укаже на недостатак постељине. У више посећених полицијских станица у којима су се налазила задржана лица нису затечени сви делови постељине,¹³ а у појединима постељина није изгледала чисто. Поједина задржана лица су уместо делова постељине користила сопствену гардеробу. Са друге стране, лежајеви у седишту ПУ били опремљени комплетном чистом постељином.

Употреба јастучница, чаршава и навлака је потребна због одржавања хигијенских услова у просторији и обезбеђивања адекватних услова за боравак задржаних лица, али оне истовремено и чувају од уништења и прљања остале делове постељине.

4.

ПРЕПОРУКА

ПУ за град Београд ће за све просторије за задржавање обезбедити комплетну постељину, коју ће редовно одржавати чистом.

Свим задржаним лицима је доступна вода за пиће, на чесмама у просторијама за задржавање, и обезбеђена исхрана. Први оброк задржаним лицима се обезбеђује након 6 сати, а уколико се задржавају дуже од 12 сати обезбеђују им се три obroка дневно. Ипак, исхрана свих лица, па и оних на задржавању до 48 часова, се састоји искључиво од суве хране.

Према стандардима ЦПТ, особе у полицијском притвору би требало да имају неометан приступ води за пиће и да им се даје храна у прикладно време, и при томе **најмање**

¹³ У ПС Чукарица један од три кревета је имао комплетну постељину, а према службеним наводима остала постељина је у том тренутку била на прању.

један пуни оброк (тј. нешто јаче од сендвича) сваког дана.¹⁴ Након последње посете Републици Србији, ЦПТ је у Извештају о посети поновио своју препоруку да треба предузети кораке да се обезбеди да сва задржана лица добијају воду и храну, укључујући бар један комплетан оброк, у одговарајућим временским размацама.¹⁵

5.

ПРЕПОРУКА

ПУ за град Београд ће свим лицима која се задржавају на територији ПУ дуже од 12 сати обезбедити барем један комплетан оброк.

НПМ је приметио и да је ПС Стари град остварила сарадњу са хуманитарном организацијом Црвени крст који обезбеђује гардеробу за задржана лица, те је и током посете уочено да је лицу које се налазило у просторији за задржавање дата дуксерица.

НПМ је утврдио да су обиласци задржаних лица од стране дежурних полицијских службеника чести, што се углавном констатује у записницима о задржавању навођењем података о времену обиласка и стању у ком је задржани затечен (спава, седи, комуницира и слично). НПМ похваљује праксу коју је уочио у ПС Вождовац, ПС Стари град и седишту ПУ за град Београд, да полицијски службеници током обиласка разговарају са задржаним лицем, односно питају лице како је, да ли му је хладно и слично.

Према службеним наводима, осим у ПС Палилула не постоје услови да се лицима задржаним 24 часа или дуже омогући боравак на свежем ваздуху. ПС Палилула поседује унутрашње двориште, са пар клупа, где би се могао обезбедити боравак на свежем ваздуху за задржана лица, али се до сада није користио у ове сврхе.

6. НАВОДИ О ЗЛОСТАВЉАЊУ

Задржана лица са којима су током ноћних и раних јутарњих посета полицијским станицама у саставу ПУ за град Београд и седишту ПУ обављени ненадзирани разговори нису имала примедби на поступање полицијских службеника према њима током лишења слободе, испитивања и задржавања. Неколико њих се изузетно похвално изразило о поступању полиције, за које су сматрали да је коректно, професионално и у складу са законом.

Једно лице је навело да је ухапшен заједно са братом и да је брат приликом хапшења задобио пар шамара и да је вођен на лекарски преглед у здравствену установу. У документацији у тој станици је констатовано да ово лице првобитно није исказало потребу за лекаром, али да је на наговор адвоката невољно пристао да га одведу у здравствену установу. У записнику о задржавању је констатовано да је вођен на преглед због болова у мишићима десног рамена.

Током посета полицијским станицама, тим НПМ је проверавао и наводе притворених лица из ненадзираних разговора обављених са њима приликом посете НПМ Окружном затвору у Београду. Од неколико притвореника НПМ је примио наводе о недозвољеном поступању полицијских службеника према њима и увидом у документацију у

¹⁴ Стандарди ЦПТ: Нови стандарди ЦПТ-а у погледу полицијског притвора, пар. 47.

¹⁵ Србија: Посета 2017, пар. 44.

посећеним полицијским станицама и Окружном затвору у Београду проверио те наводе:

Лице А.А. је навело да су га приликом хапшења вређали, да је у полицијској станици морао да седи на поду и гледа у зид двадесетак минута и да су му толико стегли лисице да је имао ожилјке на рукама. У полицијској станици није саслушаван па нема ни писменог трага о току саслушања. У записнику о задржавању као ни на првом лекарском прегледу у ОЗ Београд нису констатоване било какве повреде.

Лице Б.Б. је навело да су га приликом хапшења вређали, претили и да је задобио шамаре. У записнику о задржавању као ни на првом лекарском прегледу у ОЗ Београд нису констатоване било какве повреде.

Лице В.В. је навело да је задобио пар шамара приликом хапшења, као и у полицијској станици у коју су га довели. У записнику о задржавању као ни на првом лекарском прегледу у ОЗ Београд нису констатоване било какве повреде.

Лице Г.Г. је навело да је ударан у главу и тело, од чега је задобио повреду главе и стомака. У записнику о задржавању је констатовано да је доведен са видљивим повредама. Прегледом видео снимка утврђено је да због повреде главе није одмах примљен у просторије за задржавање већ је прво имао лекарски преглед главе. Према њему нису примењивана средства принуде. На првом прегледу у ОЗ Београд су уочене повреде које су заведене као "траума при хапшењу", налаз: хематом на левом оку, са суфузијама коњуктиве. Налаз лекара специјалисте судске медицине која је била члан тима НПМ је да повреде констатоване приликом првог прегледа не одговарају у потпуности наводима које је лице дало члановима НПМ. У медицинској документацији описана је само повреда у виду крвног подлива у пределу левог ока, а која по својим карактеристикама указује да је настала дејством тупине механичког оруђа, могуће и на начин како је то лице навело (ударцима рукама у главу). Повреде у пределу других делова тела (стомак) нису констатоване. Лице је одбило преглед од стране лекара члана тима НПМ.

Лице Д.Д. је навело да су га приликом хапшења шутирали и ударали и да је повредио руку. После тога је пуштен на слободу. У белешци о обавештењу примљеном од грађанина није имао примедби на поступање полиције, а у извештају о довођењу нису констатоване повреде.

Лице Ђ.Ђ. је навело да су му приликом хапшења полицијски службеници завртали клештима уво, да су му током саслушања у полицијској станици ставили кесу на главу, патике гурали у уста и ударали га у главу и тело, да је од удараца пао и да су наставили да га шутирају. У извештају о обављеном претресу стана, који је ухапшени потписао, није имао примедби на поступање полицијских службеника, у полицијској станици није био саслушаван, а у извештају о довођењу и записнику о задржавању нису констатоване било какве повреде. На првом прегледу у ОЗ Београд су уочене повреде које су заведене као „траума при хапшењу“, налаз: на унутрашњој страни леве надлактице два крвна подлива у повлачењу величине око 3 cm; петехијални крвни подливи на површини око 5 cm на левом рамену. Налаз лекара специјалисте судске медицине која је била члан тима НПМ је да повреде које су описане у медицинској документацији по својим карактеристикама указују да су настале дејством тупине механичког оруђа, могуће и ударцима шакама односно стопалима (шутирањем), али се тачан механизам не може са сигурношћу определити. Како је наведено да се на

унутрашњој страни леве надлактице налазе крвни подливи „у повлачењу“, може се рећи да се највероватније ради о повређивању које се десило неколико дана пре прегледа. У медицинској документацији нема описа повреда које су могле настати услед гурања патике у уста или завртања ушију клештима.

Лице Е.Е. је навело да је приликом хапшења задобио ударац песницом у вилицу, након што је скочио на полицајца не знајући да је у питању полицијски службеник. На првом прегледу у ОЗ Београд уочене повреде које су заведене као „друге повреде“, налаз: на левом горњем капку ливидни хематом, са изјавом: „негира трауме при хапшењу“, за описане повреде наводи да су настале раније. Налаз лекара специјалисте судске медицине која је била члан тима НПМ је да повреде констатоване приликом првог прегледа не одговарају наводима које је лице дало члановима НПМ.

Лице Ж.Ж. је навело да је задобио један шамар током увиђаја. У записнику о задржавању као ни на првом лекарском прегледу у ОЗ Београд нису констатоване било какве повреде.

Иако се ни за један од ових случајева не може са сигурношћу утврдити да је дошло до недозвољене или прекомерне употребе силе од стране полицијских службеника, нити другог незаконитог поступања, **НПМ подсећа да би полицијским службеницима требало редовно указивати и подсећати их, укључујући и одговарајуће програме обуке, да при хапшењу не смеју користити више силе него што је неопходно и да, када се ухапшена лица ставе под контролу, не може бити оправдања за даљу употребу силе.**

С тим у вези, **НПМ упућује овај Извештај и Комисији за спровођење стандарда полицијског поступања у области превенције тортуре како би наставила са активностима које предузима у циљу подизања свести о забрани било ког облика неадекватног поступања према лицима лишеним слободе.**

Такође, имајући у виду да пракса указује на то да је ризик од тортуре највећи у првим сатима лишења слободе, **НПМ подсећа на важност омогућавања остваривања основних права лица лишених слободе – права да о свом лишењу слободе обавесте блиску особу, права на лекарски преглед и права на приступ браниоцу, која су уједно и гаранција против злостављања, а чије поштовање, уз додатне мере заштите као што су уредно вођење евиденције о поступању према лицу током његовог боравка у полицијској станици, информисање о његовим правима и сл, ризик од неадекватног поступања своди на минимум.**